

PSL – Nieuws

Een uitgave van de Paddenstoelenstudiegroep Limburg

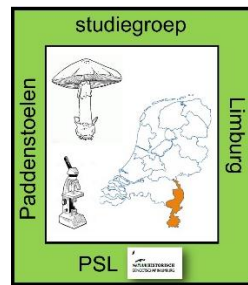

foto *Pleospora ambigua* Marcel Heyligen (Mycolim) 2017

Nummer 3 augustus 2017

PSL - Nieuws is een uitgave van de Paddenstoelenstudiegroep Limburg. Deze studiegroep is een onderdeel van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg te Roermond.

Het PSL – Nieuws komt 2 tot 4 maal per jaar uit (afhankelijk van het aanbod aan artikelen). De doelstelling van deze nieuwsbrief is om publicaties mogelijk te maken over paddenstoelen en aanverwante zaken. Ook willen we veldwerkers en niet-wetenschappelijke mycologen in de gelegenheid stellen om hun bevindingen te rapporteren.

De redactie bestaat uit Reimund Salzmann, Henk Henczyk en Olaf Op den Kamp.

Aanwijzingen voor de auteurs: Artikelen dienen in de regel niet groter te zijn dan 6 pagina's. Indien er redenen zijn om een artikel uitgebreider te maken, dient de auteur hierover overleg te plegen met de redactie. De teksten kunnen worden aangeleverd per e-mail of USB-stick. Auteurs ontvangen geen drukproeven. Kleine wijzigingen in de tekst mogen door de redactie worden aangebracht zonder overleg met de auteur. Plaatsing van de artikelen hoeft niet te betekenen, dat de vermelde meningen en gegevens het inzicht van de redactie weergeven. Overname van de artikelen en/of illustraties is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Artikelen kunnen gestuurd worden naar:

**Reimund Salzmann Kloosterweg 5, 6301 WK Valkenburg a/d Geul;
email: reiszalzmann@gmail.com**

Excursieprogramma 2017

Alle excursies vertrekken steeds om 10.00 uur vanaf de plaats van samenkomst. Gaarne eerst telefonisch aanmelden bij de betreffende excursieleider op de dag voor de excursie tussen 18.00 en 20.00 uur. Indien deze niet bereikbaar is, dan contact opnemen met **Henk Henczyk tel.: 06-12572544, e-mail: hhh@bellair.net.**

05.08.2017 za	Groene long Kerkrade vertrek 10.00 uur parkeerterrein Kasteel Ehrenstein Kerkrader Steenweg 4, 6468 PA Kerkrade . Excursieleider Martin Zilverstand tel. 045-5456777
19.08.2017 za	Ijzerenbos Susteren vertrek 10.00 uur Station Susteren, Spoorstraat 21, 6114 EL Susteren. Excursieleider Marius Utens tel. 0475-486 276
02.09.2017 za	Danikerbos Geleen vertrek 10.00 uur Manege Ten Eysden, Ten Eysden 1, 6164 JL Geleen. Excursieleider Henk Henczyk tel. 043-3118825
09.09.2017 za	De Koumen Hoensbroek vertrek 10.00 uur Zwembad Otterveurdt, Gravin Schonbornlaan 2, 6433 AZ Hoensbroek. Excursieleider Marrion Ernst tel. 045-5631142
16.09.2017 za	Maasduinen De Hamert vertrek 10.00 uur parkeerterrein Jachthut op de Hamer Twistedenerweg 2, 5856 CK Wellerlooi. Excursieleider Finy Salzmann-Wolfs tel. 043-6012734

- 23.09.2017 za Mariapeel vertrek 10.00 uur P-plaats SBB , Koolweg 36a, 5759 PX. Helenaveen. Excursieleider Gerard Dings tel. 0475-592589
- 30.09.2017 za De Dellen Meerssen vertrek 10.00 uur De Nachtegaal, Gemeentebroek 6, 6231RV Meerssen. Excursieleider Marc Houben tel. 046-4523597
- 07.10.2017 za Bunderbos Bunde vertrek 10.00 uur Station Bunde Spoorstraat. Excursieleider Jo Bollen tel. 046-4378229
- 13./14./15.10.2017 vr. 13.00 tot zo. 17.00 uur Nationalpark Eifel Excursieleid
Henk Henczyk tel. 043-3118825
- 21.10.2017 za De Meinweg vertrek 10.00 uur parkeerplaats tegenover Hotel St.Ludwig te Vlodrop-Station. Excursieleider Jan Hermans tel. 0475-462440
- 28.10.2017 za. Stammenderbos Vertrek vanaf Retraitehuis, 400m. voorbij station Spaubeek. Excursieleider Reimund Salzmann 043-6012734
- 04.11.2017 za Brunsummerheide vertrek 10.00 uur parkeerterrein Bezoekerscentrum Schaapskooiweg 99, 6414 EL Heerlen. Excursieleider Henk de Vries tel. 045-5214894
- 11.11.2017 za Ternell (B) Ardennen vertrek 10.00 uur Naturzentrum Haus Ternell, Ternell 2-3, B-4700 Eupen. Excursieleider Fer Bemelmans tel. 045-5750662
- 18.11.2017 za Steinerbos Stein vertrek 10.00 uur parkeerterrein oude ingang Mauritsweg. Excursieleider John Leclaire tel. 046-4334999
- 25.11.2017 za Vijlenerbos vertrek 10.00 uur parkeerterrein bij blokhut Epenerbaan GPS 50.765707,5.962322. Excursieleider Mark Smeets tel. 06-10464916

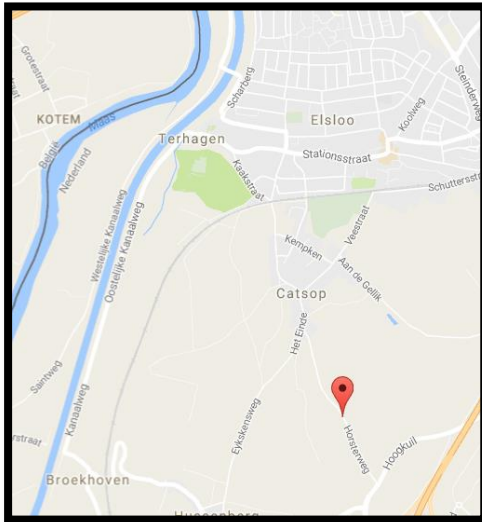
foto Bioblitz juni 2017 GajaZOO Kerkrade

De Glanzende houtskoolzwam – *Daldinia vernicosa* in de Hosterweg.

Jo Bollen.

jo.bollen49@gmail.com

In de omgeving van Catsop (Elsloo) bevinden zich enkele holle wegen. Eén ervan, de Hosterweg, is gelegen achter ons woonhuis en klimt over een lengte van ca. 350 meter langzaam omhoog richting Bekerveld. De taluds van deze holle weg zijn plaatselijk wel zo'n 6 tot 7 meter hoog. Holen van o.a. das, hermelijn, konijn en diverse muizensoorten dragen bij

aan de erosie die hier plaatsvindt. Tijdens zomerse onweersbuien verandert deze Hosterweg soms in een snelstromende “rivier” die löss, leem, klei en zelfs gewassen van akkers meesleurt en zo ook voor heel wat overlast zorgt (zelfs woninginstroom). Met een begroeiing van Canadese populier, Gewone es, Haagbeuk, Hazelaar, Meidoorn, Vlier, Zoete kers en Zomereik, mogen we deze wel gevarieerd noemen. Ook in mycologisch opzicht is deze holle weg bijzonder: van de geslachten *Cystolepiota*, *Lepiota* en *Leucoagaricus* worden hier dan ook regelmatig soorten aangetroffen.

Dit geldt ook voor diverse ascomyceten zoals Gewone morielje (*Morchella esculenta*), Kapjesmorielje (*Mitrophora semilibera*), Loodgrijze bosbekerzwam (*Peziza lividula*), Grote aderbekerzwam (*Disciotis venosa*) en het Gewoon korthaarschijfje (*Melastiza chateri*).

Al met al mogen we concluderen dat ook deze Holle weg (de Hosterweg) een waardevolle mycoflora bezit.

foto John Breugelmans

<https://www.verspreidingsatlas.nl/0588020>

BESCHRIJVING VAN DE SOORT

Daldinia vernicosa (Schw.) Ces. & de Not.

Syn.: *Daldinia fissa* (Lloyd.)

Glanzende houtskoolzwam.

Stromata: 20-27 mm breed en 12-15 mm hoog, gesteeld, clavaat, half-kogelvormig tot cirkelvormig, oppervlak glad, glanzend zwart, als gelakt, “steel” met roodbruine toon.

Endostroma: (laag direct onder de oppervlakte) rijp gelatineachtig, later verscheurd, met kamertjes (met holle ruimtes) meest met heldere witte zonering, deze 5 tot 8x breder als de donkere zones. KOH- reactie lila-violetachtig.

Microscopie: sporen elliptisch, 12,4-14 x 5,6-6,2 (7,8) μm , aan de polen breed afgerond, glad, zwart, in KOH 10 % zijn bij de soms nog groenachtige (onrijpe) sporen de kiemspleet duidelijker zichtbaar (tip Marc Houben).

Opmerking: (uit Arnolds, E. *et. al.* 1995), de soort kan gemakkelijk verward worden met de Kogelhoutskoolzwam (*D. concentrica*), maar verschilt hiervan door kleinere, gesteelde en glanzende vruchtlichamen die als gelakt lijken.

In ons land zijn van het geslacht *Daldinia* 5 soorten bekend : behoudens *D. concentrica* zijn deze zeldzaam of zelfs nog niet opgenomen in het NMV bestand.

Vindplaats en verspreiding: De vondst werd waargenomen op 19 februari in de Hosterweg te Catsop (Elsloo). De vruchtlichamen fructificeerden beneden op een deels verbrande, stukgeslagen hazelaarstruik, in de nabijheid zie je andere deels verbrande houtresten van genoemde Hazelaar en Zoete kers. Op de leemachtige bodem zien we brandnetel, daslook, gevlekte aronskelk en kleefkruid. De soort staat te boek als zeldzaam en is tevens opgenomen in de Rode Lijst als bedreigd.

Dankwoord: Marc Houben voor het nazien van de soort en de verkregen tip.

Redactie voor het nazien van bovenstaand.

Daldinia sleutel vertaald door Marc Houben:

Sleutel *Daldinia* sl.

Bron: Zeitschrift für Mykologie Band 67/1, (2001); Studies in Mycology 77 (March 2014)

1a	Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata olijkleurig, geel, oker of oranjebruin.	2
1b	Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata lila-violetkleurig, grijs of afwezig.	4
2a	Rijp stromata-oppervlak met okerbruine, veelhoekige schubben bezet. Stromata 1-2,5 cm doorsnede. Half kogelvormig tot ovaal, meestal zonder versmalde basis. Ascosporen (11) 12-18 x 6-8 (9) µm, variabele in afmeting en vorm. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata olif tot bleek leerkleurig. Op <i>Betula</i> . In A, CZ, D, RO (USA).	3
 <i>Nog niet in Nederland</i> <i>Dalidinia lloydii</i>	
2b	Stromata oppervlak zonder schubben.	3
3a	Stromata middelgroot 1,5-5 cm doorsneden x 1-4 cm hoog, met een duidelijke basis, breed zittend. Oppervlak dicht bezet met puntvormige perithecia. Ascosporen (11) 12-15 x 5-7 (8) µm, ellipsoïd tot asymmetrisch ellipsoïd, aan het uiteinde versmald. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata honingkleurig, oker tot oranjebruin. Op <i>Quercus</i> , <i>Acer</i> , <i>Fagus</i> , <i>Fraxinus</i> , <i>Carpinus</i> . In A, CH, F, RO (MEX, USA, JP).....	3
 <i>Nog niet in Nederland</i> <i>Dalidinia childiae</i>	
3b	Stromata kleiner 1-2,5 cm doorsnede, meestal hoger dan breed, subgloboos tot clavaat, met steelvormige basis. Oppervlak met duidelijke perithecia-bultjes. Ascosporen (12) 13-17 (20) x 6-8 (9) µm, asymmetrisch ellipsoïd tot ellipsoïd, aan het uiteinde versmald. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata honingkleurig, tot oranjebruin. Op <i>Quercus</i> . In F,E.	3
 <i>Nog niet in Nederland</i> <i>Dalidinia pyrenaica</i>	
4a	Ascosporen klein 8,5-11 x 3-5,5 µm.	5
4b	Ascosporen langer 10-15 µm.	6
5a	Stromata klein 0,4-1 cm doorsnede, zittend of kort gesteeld. Ascosporen 8-11,5 x 4-5,5 µm, ellipsoïd, aan het uiteinde breed afgerond, kiemporie vaak aan de minder convexe kant. versmald. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata duidelijk lila-violet. Op <i>Acer</i> , <i>Cystisus</i> , <i>Hibiscus</i> , <i>Ulex</i> . In E, GB (MEX., Bras., Ind.), misschien ook in D.	5
 <i>Nog niet in Nederland</i> <i>Dalidinia caldariorum</i>	
5b	Stromata zeer klein 3-5 mm doorsnede x 0,2-4 mm hoog, met of zonder basis. Ascosporen 9-11 x 4,5-5,5 µm, cilindrisch, ellipsoïd tot niervormig. Kiemspleet korter dan de sporenlengte. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata lila-violetkleurig. Op <i>Carpinus cordata</i> . In RUS (Aziatische gedeelte). Nog niet in Europa gevonden.	5
 <i>Nog niet in Nederland</i> <i>Dalidinia singularis</i>	

6a	Sporen ellipsoïd, aan het uiteinde breed afgerond.	7
6b	Sporen asymmetrisch ellipsoïd tot ellipsoïd, aan het uiteinde versmald.	8
7a	Stromata meestal gesteeld, clavaat, cirkel vormig tot zelden subgloboos. Oppervlak volgroeide stromata lang zwart glanzend, alsof het gelakt is. Middelgroot tot 3,5 cm doorsnede. Rijp entostroma gelatineus, later gescheurd en met holtes. Lichte, meestal witte banden 5 tot 8 maal zo breed als de donkere banden. Ascosporen (10) 11-15 x 6-8 (9) µm, ellipsoïd, aan het uiteinde breed afgerond. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata duidelijk lila-violet. Bij voorkeur op verbrand hout, <i>Aesculus, Betula, Carpinus, Corylus, Fagus, Quercus, Ulex</i> . In CH, D, F, GB, NL, PL, S (CDN, USA). 0588020 Dalidinia vernicosa	
7b	Stromata ongesteeld, breed zittend, half bolvormig tot lang ovaal, kussenvormig, relatief groot (tot 5 cm doorsnede). Oppervlak volgroeide stromata zwart glanzend, met fijne puntvormige perithecia bezet. Ascosporen 10-14 (15) x 6-8 (8,5) µm, ellipsoïd aan het uiteinde breed afgerond. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata lila-violet kleurig. Bij voorkeur op verbrand hout, vooral <i>Betula</i> , maar ook op <i>Alnus, Fagus, Populus, Salix, Sorbus</i> . In D, GB, S, DK, NL, LV, RUS (USA). 0588030 Dalidinia loculata	
8a	Stromata bijna glad, Ostiolen onduidelijk en zeer fijn (loep). Stromata breed zittend, half bolvormig tot langwerpig ingedrukt, ook met een zichtbare basis, 1,5-7 (10) cm lang, 1-4 cm hoog. Ascosporen 10-14 x 5-6,5 µm, ellipsoïd tot asymmetrisch ellipsoïd, aan het uiteinde versmald. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata zeer zwak lila-violetkleurig, oud niet verkleurend. Op tropische houtsoorten als <i>Laurus, Morus</i> etc. Alleen op in de tropen en subtropen, inclusief de Canarische Eilanden, Zuid en Midden Amerika etc. Nog niet op het vaste land van Europa gevonden. <i>Nog niet in Nederland Dalidinia eschscholzii</i>	
8b	Ascosporen groter, 12-16 x 6-8 µm.	9
8c	Ascosporen langer.	10
9a	Stromata oppervlak jong glad, bij rijpe exemplaren vaak met een fijn patroon van barsten (craquelé), ruw door uitstekende ostiolen (loep). Stromata plat half bolvormig tot kussenvormig, meestal breed, zelden met een basis, aangehecht, 2-8 cm lang, 2-4 cm hoog. Ascosporen (12) 13-16 x (5) 6-7,5 (8) µm, ellipsoïd tot asymmetrisch ellipsoïd, aan het uiteinde versmald. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata lila-violet kleurig. Vaak op <i>Fraxinus</i> , soms ook op <i>Fagus, Populus, Sorbus, Ulmus</i> . In B, DK, D, F, GB, NL. 0588010 Dalidinia concentrica	
9b	Stromata oppervlak gegolfd, hobbelig, generfd tot gerimpeld. Golving door de perithecia meestal duidelijk zichtbaar. Stromata half bolvormig tot kussenvormig, knolvormig met onregelmatige inkepingen, alleen of in groepen vergroeid. Breed zittend, vaak met een sokkelvormige basis, 1-5 cm doorsnede x 1-2,5 cm hoog. Ascosporen 12-15 x 6-7,5 (8) µm, ellipsoïd tot asymmetrisch ellipsoïd, aan het uiteinde versmald. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata niet altijd constant van kleur, (zwak) lila-violet, later vuil bruin, olijfgrijs tot geen kleur. Bij voorkeur op <i>Alnus</i> soorten, soms ook op <i>Carpinus</i> . In A, CH, CZ, D, NL, S (USA). 0588050 Dalidinia petriniae	
10a	Stromata klein tot middelgroot, 0,6-2,5 cm doorsnede. Cirkelvormig, gesteeld of met versmalde basis. Golving door de perithecia duidelijk zichtbaar. Ascosporen (13) 14-18 (20) x 6,5-10 (11) µm, ellipsoïd tot asymmetrisch ellipsoïd, soms ingesnoerd, aan het uiteinde versmald. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata lila-violet kleurig. Op <i>Betula</i> . In D, S, NL. 0588040 Dalidinia decipiens	
10b	Stromata groot, half bolvormig tot plat bolvormig, met breed aangehechte basis, 2,5-8 (14) cm doorsnede en 1,5-5,5 cm hoog. Oppervlak dicht bezet met puntvormige perithecia. Ascosporen tot 25 µm lang, [15-22 (25) x 7-9 µm]. Met KOH extraheerbare pigmenten van de stromata lila-violet kleurig. Warmte minnende soort (West-USA, Mexico, Zuid Amerika, Nieuw Zeeland, in Europa nog niet met zekerheid gevonden. <i>Nog niet in Nederland Dalidinia grandis</i>	

LITERATUUR.

ARNOLDS, E. ET. AL. 1995. OVERZICHT VAN DE PADDENSTOELEN IN NEDERLAND. NMV.

ARNOLDS, E. & VAN DEN BERG, A. 2013. STANDAARDLIJST VAN NEDERLANDSE PADDENSTOELEN. NMV.

BOLLEN, J. 2002. KROONJUWELEN EN ANDERE MYCOLOGISCHE SNUISTERIJEN 5. HOLLE WEGEN NABIJ BUNDERBOS. COOLIA 45. 2002

WOLLWEBER, H. & STADLER, M. 2001. ZUR KENNTNIS DER GATTUNG DALDINIA IN DEUTSCHLAND UND EUROPA.

SLEUTEL WOLLWEBER, H. & STADLER, M. 2001. ZUR KENNTNIS DER GATTUNG DALDINIA IN DEUTSCHLAND UND EUROPA. ZEITSCHRIFT FUR MYKOLOGIE BAND 67/1, VERTALING MARC HOUBEN, MAART 2014.

MARC.HOUBEN@HOME.NL

Ganoderma (Tonderzwam p.p.) – veldkenmerken.

door Reimund Salzmann Valkenburg

reisalzmann@gmail.com

De Platte tonderzwam (*Ganoderma lipsiense*), de Echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*) en de Roodgerande houtzwam (*Fomitopsis pinicola*) zijn houtzwammen die je in onze Zuidlimburgse hellingbossen altijd vindt. Als je typische foto's van deze zwammen ziet (zoals die vaak in plaatjesboeken zijn afgebeeld) dan denk je dat deze paddenstoelen goed in het veld herkenbaar moeten zijn. Maar niets is minder waar. Tijdens excursies zorgen ze geregeld voor hete discussies. Zijn we het eens geworden dat de gevonden paddenstoel een *Ganoderma* is, begint de discussie opnieuw en dan nog emotioneler: Dikrand- of Platte tonderzwam. Met name deze discussies maken onze hobby zo boeiend en daarom doet ook iedereen eraan mee. Maar eigenlijk is het heel eenvoudig zou Jo Bollen zeggen Sporen langer dan 8,5 μm = Dikrandtonderzwam en sporen korter dan 8,5 μm = Platte tonderzwam. Maar in het veld heb je er niet veel aan. Nog niemand bij de PSL is zo bezeten dat die een microscoop meeslept tijdens een excursie.

Tijdens meerdere speurtochten langs parken en lanen, in het kader van de nieuwe werkgroep "Parken en lanen", hebben Finy en ik in Kasteelpark Wittem op eik en in de lanen van

foto Waslakzwam Finy Salzmann-Wolfs

Buitenplaats Vaeshartelt (Maastricht) op beuk en paardenkastanje de Waslakzwam (*Ganoderma cupreolaccatum*) gevonden, die wij in het veld niet zeker op naam konden brengen. In de Standaardlijst 2013 van de NMV staan er 5 soorten *Ganoderma*'s en ik vroeg me af of je die in het veld op naam zou kunnen brengen. Dus thuis de literatuur ingedoken. Wat mij direct opviel was, dat ik bij mijn toch grote digitale verzameling van sleutels geen *Ganoderma*- sleutel vond. Ook een zoektocht op de sites van de NMV (NL) en de KVMV (B) leverde niets op. Schijnbaar is dit onderwerp toch zo triviaal, dat ik me moet schamen ! Maar wat bleek : het tegenovergestelde is juist. Op blz. 185 van Ryvarden en Melo⁷ staat onder Remarks (opmerkingen): De grote variabiliteit van de macroscopische kenmerken van de vruchtlichamen heeft voor een groot aantal synoniemen en grote verwarring in de taxonomie van dit geslacht gezorgd..... en er is geen twijfel mogelijk dat *Ganoderma* het moeilijkste geslacht van alle "polypores" is..... Meer dan 200 soorten zijn er wereldwijd beschreven.

Nu moet ik eigenlijk stoppen!!!!

Als ik in een tropisch land zou wonen, zou ik dat ook doen. Maar in Nederland zijn maar 5 soorten bekend en dat geeft mij de hoop om deze op macroscopische kenmerken te kunnen benoemen.

De vindplaats geeft de eerste aanwijzingen. De Waslakzwam, de Harslakzwam en de Dikrandtonderzwam zijn typische cultuurvolgers. Arnolds² spreekt van oorspronkelijke oerwoudzwammen die uitgeweken zijn naar cultuurland. Ze hebben een duidelijke voorkeur voor verspreide, oude bomen. Als necrotrofe parasieten vind je deze zwammen op levende

en dode bomen, vaak aan de basis of op de stam in wondplekken. Alle groeien op loofhout. Alleen de Gesteelde lakzwam kun je ook in naaldbos aantreffen. Voor de determinatie is de boomsoort van ondergeschikt belang. Met uitzondering van de Harslakzwam, bij ons bijna alleen op eik, vind je de rest op verschillende loofbomen, meestal toch met een bepaalde voorkeur voor bepaalde boomsoorten.

Belangrijke determinatiekenmerken zijn - de hoedoppervlakte: kleur, gezoneerd, bobbelig of glad, indrukbaar of niet, met of zonder waslaag, - de buisjeslaag: lengte, aantallen –(een-of meerjarig), met of zonder weefsel tussen de buisjeslagen, galbulten. Bij twijfel geven meestal de lengte of breedte van de sporen de doorslag. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de verschillende *Ganoderma*-soorten in Nederland:

naam	ecologie	groei	buisjeslaag	sporen
<i>G. adspersum</i> Dikrandtonderzwam	lanen, parken, kerkhoven (9.3) necrotrofe parasiet diverse loofbomen cultuurvolger	korst week glanzend met waslaag niet indrukbaar driehoekig vrl.	meerdere met weefsellaag gescheiden tot 1 cm	8,5-10 (-12) x 5-7,5
<i>G. cupreolaccatum</i> <i>syn. pfeifferi</i> Waslakzwam	lanen, parken, kerkhoven (9.3) necrotrofe parasiet diverse loofbomen voorkeur beuk paardekastanje cultuurvolger	Hoed gezoneerd koperrood bobbelig waslaagje versplinterend niet indrukbaar	meerdere zonder weefsellaag gescheiden tot 2 cm oudere lagen opgevuld	9-12 x 6-9
<i>G. lipsiense</i> Platte tonderzwam	necrotrofe parasiet diverse loofbomen galbulten	korst hard dof zonder harslaag	meerdere met weefsellaag gescheiden tot 1 cm	6-8,5 x 4,5 -6
<i>G. lucidum</i> Gesteelde lakzwam	necrotrofe parasiet loofbomen, zelden op larix, spar, grove den stambasis en wortel	eenjarig waslaag geel tot oker	een laag poriën rond klein niet verkleurend bij beschadiging	7-11 x 6-8
<i>G. resinaceum</i> Harslakzwam	lanen, parken, kerkhoven (9.3) niet in bossen necrotrofe parasiet alleen op eik cultuurvolger	eenjarig bleekgele viltige groeirand hoed glad glimt indrukbaar op levende bomen	een laag poriën rond klein wel verkleurend bij beschadiging	9-11,5 x 4,5-7

LITERATUUR

1. ARNOLDS,E.L.M., BERG, A.P. VAN DEN 2013. BEKNOPT STANDAARDLIJST VAN NEDERLANDSE PADDENSTOELEN, NMV.
2. ARNOLDS,E.L.M.,CHRISPIJN R. ENZLIN R. 2015. ECOLOGISCHE ATLAS VAN PADDENSTOELEN IN DRENTHE. PADDENSTOELEN WERKGROEP DRENTHE.
3. NICO DAM, THOMAS W. KUYPER 2016. VELDGIDS PADDENSTOELEN II. KNNV UITGEVERIJ ZEIST.
4. HERMANN JAHN 2005. PILZE AN BÄUMEN. PATZER-VERLAG BERLIN-HANNOVER.
5. GERHARDT, E. 1996. BLV HANDBUCH PILZE. BLV-VERLAG MÜNCHEN.
6. KRIEGELSTEINER GERMAN J. 2000. DIE GROBPILZE BADEN-WÜRTEMBERGS BD. 1. STUTTGART(HOHENHEIM): ULMER.
7. L. RYVARDEN & I. MELO 2014. POROID FUNGI OF EUROPE.FUNGIFLORA OSLO.

foto Platte tonderzwam Platte Bosch Finy Salzman-Wolfs

foto Harslakzwam Heijenrath Finy Salzman-Wolfs

Erelid Piet Kelderman

door Henk Henczyk, Maastricht : hhhh@bellair.net

Op 8 juli 2017 werd Piet Kelderman, vanwege zijn vele verdiensten, ingehuldigd als erelid van de PSL. Piet arriveerde die middag ruim van te voren, geëscorteerd door 2 kleinzonen, bij ons home te Stein. Hij wist niet wie er allemaal zou komen en groot was dan ook de verrassing dat liefst 24 personen de bijeenkomst bijwoonden.

Bijzonder verheugd was hij door de aanwezigheid van enkele oud-leden t.w. Piet de Vree, Ron Bronckers, Margriet Frijns en Hans en Ploni Oversteegen.

De middag werd ingeleid met het spel "Wie van de drie" door spelleider Reimund. Drie kandidaten beweerden Piet Kelderman te zijn. Bij de ontknoping stonden ze alle drie op en wezen ze naar Piet, als zijnde de echte P.K.

Na een kennismakingsronde, waarbij iedere aanwezige kort werd voorgesteld, werden beelden vertoond van vroegere PSL-excursies met Piet in de hoofdrol. In de inleidings toespraak memoreerde Henk aan de vele verdiensten van Piet voor de PSL. Piet was de inspirator, de gangmaker die vele mensen besmette met het paddenstoelen-virus. Zijn grote waarde voor ons clubje wordt wel het meest treffend verwoord door onderstaand bericht .

Eindhoven, 26 mei 2017 .

Beste Henk

Hartelijk dank voor de uitnodiging voor het bijwonen van de plechtigheid bij het installeren van Piet als erelid van de PSL .

Dat heeft Piet terecht verdiend .

Zijn prachtige boek over de Parasolzwammen van Zuid-Limburg en de vele excursies en het organiseren van werkavonden zijn een waardering meer dan waard .

Wij verheugen ons op de bijeenkomst .

Hartelijke groeten,

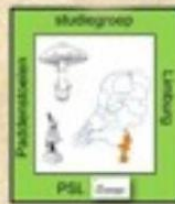
Hans en Ploni Oversteegen.

Een mooie , luchtige afsluiting vormde de mini-excursie van John Leclaire door de magnifieke heemtuin van IVN Stein.

Een zeer geslaagde middag !

PIET PROFICIAT EN BEDANKT VOOR ALLES .

Bestuur en leden van de Paddenstoelenstudiegroep Limburg (PSL) onderdeel van
het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg in vergadering bijeen op 20 april 2017
benoemen

Dhr. Piet Kelderman

geboren op 01 september 1934 te Wassenaar

tot

Erelid

wegens zijn verdiensten bij de oprichting, als bestuurder van onze studiegroep en voor
zijn ongeëvenaarde inzet voor de Mycologie in Limburg.

Tevens wordt hem de titel

Mycoloog van Limburg

toegekend.

Stein, 08 juli 2017

Het bestuur Paddenstoelenstudiegroep Limburg

Voorzitter

Secretaris

Dropkussens in de Schinveldse bossen

Mark Smeets, Myxomyceten werkgroep (PSL), www.myxomyceten.nl

Op een zaterdagmiddag in maart bezocht ik de prachtige Schinveldse bossen. Een mooi en uitgestrekt gebied dat in deze tijd nog uitgestrekte tapijten van voorjaarsflora had. Tijdens een eerder bezoek had ik hier best aparte myxomyceten gevonden (o.a. de Kleine boomwrat *Lycogala exiguum*) dus ik had de hoop dat dit nu weer zou gebeuren. Echter viel het aantal waarnemingen een klein beetje tegen... Enigszins teleurgesteld nam ik op de terugweg een pad met dennen in de veronderstelling om misschien nog te struikelen over een voorjaarskluiszwam *Gyromitra esculenta*. Terwijl ik daar liep viel mijn oog op een hele vreemde roze "klodder" die op het zaagvlak van een nog niet zo lang geleden geveld den zat. Qua vorm deed het me meteen denken aan een plasmodium, maar ondanks het feit dat ik veel rare kleuren van plasmodia gezien heb (wit, citroengeel, oranje, rood etc....) kon ik deze kleur niet echt plaatsen... Omdat myxomyceten soms door de hele boom heen zitten ging ik de andere stukken van deze boom ook controleren en toen vond ik het... een grijze en twee zwarte hoopjes op de stronk van deze den.. genaamd het Zwarte dropkussen *Amaurochaete atra*.

Beschrijving van de soort.

Een vreemde naam als *Amaurochaete* verdient misschien iets meer toelichting. Het bestaat uit de Griekse woorden *Amauros* (ἀμαυρός) dat donker en *chaite* (χαίτη) dat manen of lange haren betekent. Mijn vermoeden is dat dit te maken heeft met de soort *Amaurochaete comata* die er uit kan zien alsof er lange zwarte haren aan een boom hangen. *Atra* is dan weer Latijn en betekent zwart. Dat klinkt dan weer een stuk logischer...

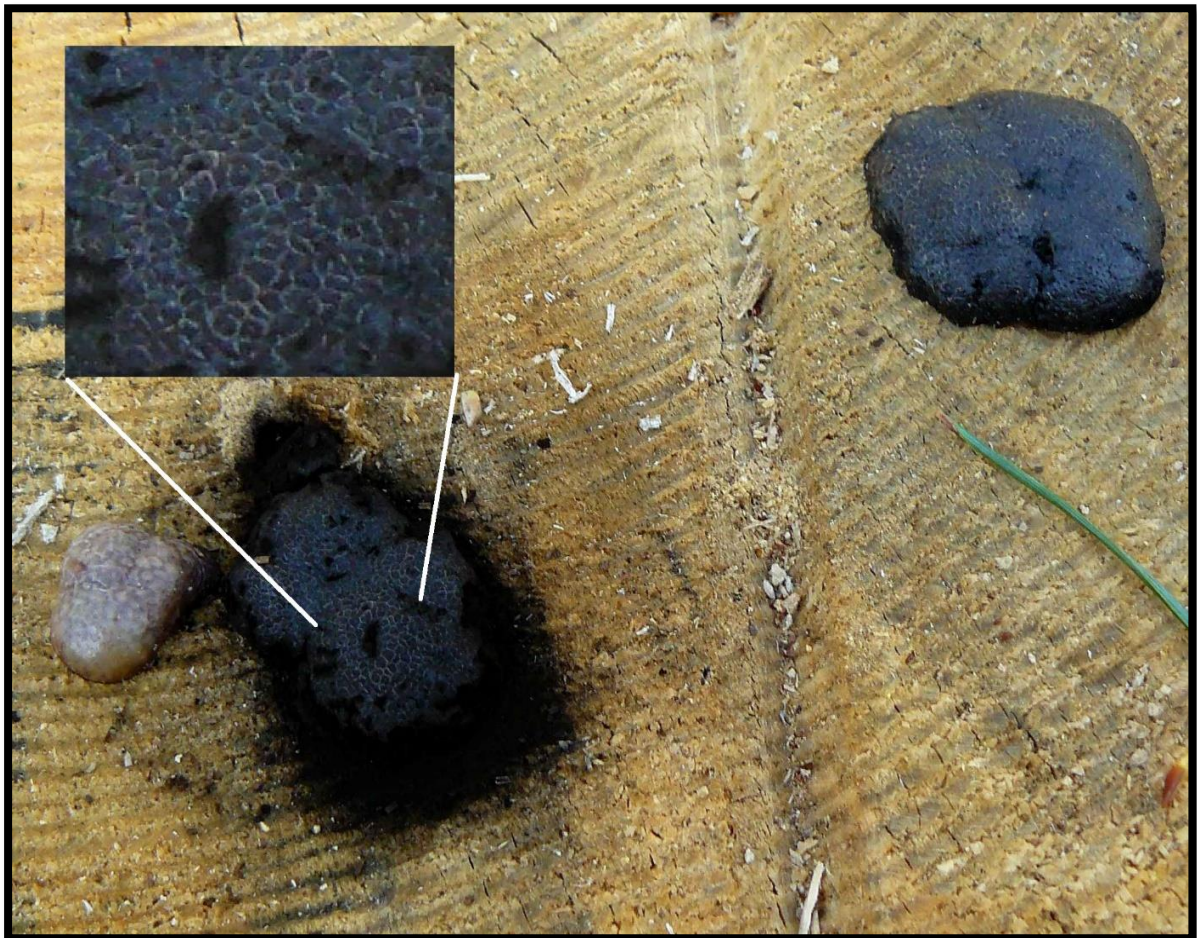
Macroscopie

Volgens Nannenga-Bremekamp doorloopt het plasmodium de volgende kleuren: Aanvankelijk is het roomwit en later verkleurt het naar "karmijnroze" en via "moerbeikleurig" wordt het later zwart (1). Deze kleurverandering heeft te maken met het rijpingsproces van de zwarte sporen. Door het roze plasmodium nogmaals te bekijken heb ik gezien dat het in een dag van roze naar zwart verkleurt. Het gaat dus vrij snel..

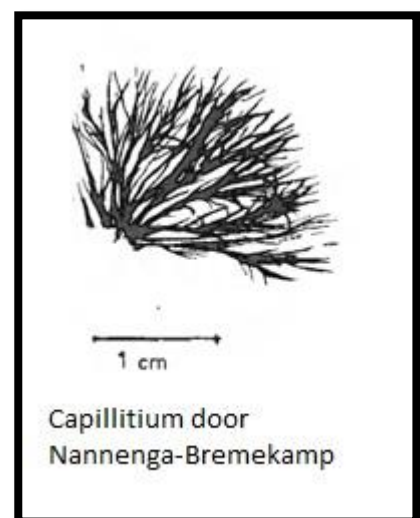
over de buitenkant van het vruchtlichaam loopt die de toppen van de vergroeide sporangia markeert (2) (zie de uitsnede in de volgende foto). De grootte van het vruchtlichaam is maximaal ongeveer 10 cm breed en 0.5 cm hoog (1). *Amaurochaete atra* wordt gerekend tot de *Stemonitales*, de zelfde groep waar ook de bekende Netpluimpjes bij horen. Echter ziet het

er niet echt als een Netpluimpje uit... waarschijnlijk bestaat het uit een hoop vergroeide sporangia. Je kunt dit nog zien doordat er een witte (polygonale) lijn foto.

Capillitium

Neubert et al. onderscheiden de (drie) soorten *Amaurochaete* slechts op basis van de vorm van het (pseudo)capillitium (de dradenstructuur in het vruchtlichaam) (3). De vorm van het capillitium van *Amaurochaete atra* is struikvormig. Myriam de Haan leerde mij dat je met een pincet een aantal sporen op zij kunt schuiven waardoor de interne "struikachtige" structuur van het (pseudo)capillitium al vrij snel zichtbaar wordt. Dit is goed te zien in de tekening van Nannenga-Bremekamp, overgenomen uit bron (1).

Sporen

De sporen zijn in de massa diepzwart. Wanneer we onder de microscoop naar de sporen kijken dan zijn deze donkerbruin gekleurd. Aan een kant zijn de sporen opvallend lichter (met kiemporie). Ze zijn ook licht met stekels bezet. De sporengrootte is 11-14µm in diameter (3) of 12-17 µm in (4).

Verspreiding en ecologie

De soort *Amaurochaete atra* is maar een keer eerder opgegeven in Limburg en een aantal keren in Nederland. De meeste waarnemingen zijn gedaan in de periode maart t/m mei. Deze soort staat er ook om bekend om vooral in het voorjaar te verschijnen (al zijn er ook waarnemingen in oktober of november).

Daarnaast verschijnt deze soort vooral op naaldhout (vooral *Pinus* s.l.) en dan specifiek naaldhout dat nog niet zo lang geleden dood gegaan is (3). Wanneer het naaldhout meer begint te vergaan dan wordt het hout vermeden door deze soort. Dit is voor myxomyceten natuurlijk vrij zeldzaam... Ook is het een specifiek kenmerk dat de verschillende aethalia zich in verschillende rijpingsstadia kunnen bevinden (4). Een kenmerk dat bij deze veldwaarneming ook zeer opvallend was. Een ander opvallend kenmerk is dat de aethalia zowel op de afgezaagde stronk als ook op een gezaagd stuk hout, dat vermoedelijk hoger uit de boom kwam, te vinden waren. Dit bevestigt het vermoeden dat deze myxomyceet door de hele boom heen zit (4). Waarom deze soort voor myxomyceten zo'n afwijkend "gedrag" vertoont, heeft waarschijnlijk te maken met het voedingspatroon van deze soort. Er zit dus iets in deze net gevelde naaldbomen dat deze soort erg lekker vindt... maar wat?!?!?!?

Conclusie

Zie je zwarte aethalia (of roze plasmodium) op een dode den en hebben deze aethalia een struikvormig capilium dan kun je er vanuit gaan dat je het Zwarte dropkussen *Amaurochaete atra* gevonden hebt (5)! Een mooie soort om in de toekomst eens vaker op te gaan letten!

Dankwoord

Dank aan Myriam de Haan voor de hulp bij de determinatie van deze vondst en voor de nuttige aanwijzingen.

LITERATUUR

1. BREMEKAMP, N.E. NANNENGA. *DE NEDERLANDSE MYXOMYCETEN*. SL : KNNV UITGEVERIJ, 1974.
2. LISTER, A. EN G.LISTER. *MYCETOZOA*. 3. 1925.
3. NEUBERT, H., ET AL. *DIE MYXOMYCETEN*. GOMARINGEN : KARLHEIZ BAUMANN VERLAG, 2000. VOL. BAND 3 STEMONITALES.
4. *LITHUANIAN STEMONITALES (MYXOMYCETES)*. GENERA AMAUROCHAETE AND BREFELDIA. ADAMONYTE, G. 2, 2010, BOTANICA LITHUANICA, VOL. 16, PP. 75-82.
5. B.ING. *THE MYXOMYCETES OF BRITAIN AND IRELAND*. SLOUGH : THE RICHMOND PUBLISHING, 1999.

Drie nieuwe werkgroepen voor de PSL.

door Henk Henczyk

hhh@bellair.net

Na het succes van de Werkgroep “Hellinggraslanden “ heeft de Paddenstoelen Studiegroep Limburg (PSL) besloten een drietal nieuwe werkgroepen op het gebied van paddenstoelen op te richten.

1. Werkgroep Slijmzwammen.

In ons land komen meer dan 500 soorten Slijmzwammen (Myxomyceten) voor. In het verleden werd binnen de mycologie weinig aandacht besteed aan het bestuderen van Slijmzwammen o.a. door de geringe hoeveelheid literatuur op dat gebied. Door het uitkomen van meer specialistische literatuur over Slijmzwammen is de aandacht voor deze organismen enorm toegenomen. Door de vaak moeilijke determinaties heeft de PSL gemeend een aparte werkgroep daarvoor op te richten. Middels veldexcursies en microscoopavonden wordt getracht de kennis van deze soortengroep te vergroten.

2. Werkgroep Lanen en parken.

Veel paddenstoelen in de bossen zijn achteruitgegaan o.a. door stikstof uit de atmosfeer. Ze hebben een uitwijkplaats gevonden in lanen en parken.

Vooraf lanen met oude bomen en een schrale bodem, waar geregeld gemaaid wordt, zijn van grote betekenis als standplaats voor bijzondere paddenstoelen. Het betreft dan vooral myccorhizapaddenstoelen die in symbiose leven met bomen.

Ook in parken en begraafplaatsen met een open graslandvegetatie en verspreid groeiende oude bomen, die niet bemest maar wel ieder jaar beheerd worden, kunnen bijzondere paddenstoelen groeien.

Je (kan ook met meerderen) adopteert een of meerdere parken of lanen en inventariseert deze 1x maand van augustus tot november over meerdere jaren.

3. Werkgroep Foto-database

De PSL beschikt over een voorraad van liefst 17.000 digitale opnames van paddenstoelen, allen gemaakt door de eigen leden.

Om deze database te beheren is een werkgroep opgericht die deze voorraad foto's gaat ordenen. Grofweg bestaan de opnames uit macroscopische en microscopische afbeeldingen. Verder nog opnames van de levenscyclus (van jong naar oud) van enkele bekende soorten.

Enkele keren per jaar komt de werkgroep bij elkaar om e.e.a. te ordenen.

Iedereen is welkom

Voor informatie en aanmelding kunnen geïnteresseerden zich melden bij de secretaris van de PSL t.w. Reimund Salzmänn (reisalzmänn@gmail.com)

Muurspoorbolletjes of Gewoon beginnersgeluk!

door Finy Salzmann-Wolfs Valkenburg

jljwolfs@home.nl

Sinds ik bij de PSL ben hoor ik over Mycolim, de Mycologische Werkgroep Limburg in België, alleen maar lof. In het verleden waren leden van de PSL regelmatig bij hen te gast, wisselden ze kennis uit en gingen mee op excursie. Natuurlijk denk je dan "vroeger" en waarom nu niet meer? Daar wilden ik en Reimund wel eens een kijkje gaan nemen. We waren inmiddels ook al lid van de KVMV en wat lette ons om eens te gaan kijken en mee te doen.

De eerste excursie die we bezochten vond plaats in Kanne in de directe omgeving van Hoeve Caestert. Nog enkele leden van de PSL waren gekomen. Gortdroog was het en geen "echte" paddenstoel te bekennen, maar geen nood! Bij Mycolim wisten ze er wel raad mee. Takjes, blaadjes, stengels, grassen ed. verdwenen in de doosjes. Een blad met een vlekje was verdacht, dus hup ook weer de doos in. Dat ging een tijdje zo. Dan kwamen de vragen mijnerzijds en Marcel Heyligen legde geduldig een aantal zaken uit. Ook andere leden waren bereid ons mee te laten delen in hun kennis. Het ging vaak over ascomyceten, meeldauwen, roesten of schorszwammen. Ja, dat zijn onderwerpen waar je niet zomaar aan begint. Maar

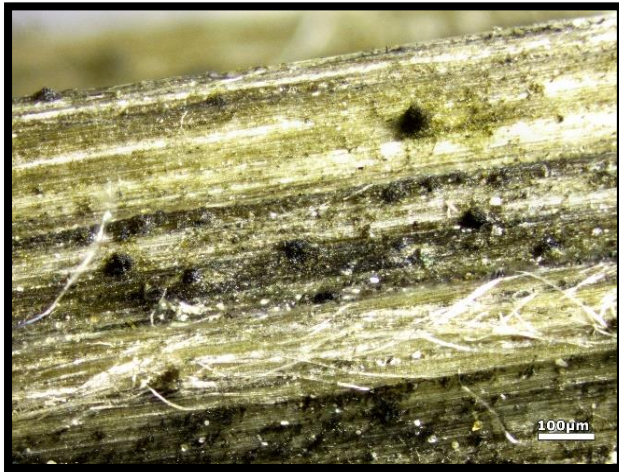

foto Marcel Heyligen

in droge tijden, zoals nu, zijn ze een welkome aanwinst. Dus probeerde ik het ook eens een keer. Hup, daar verdween ook een stengel van overjarig Fluitenkruid of Gewone berenklaauw in mijn doos, nadat ik met de loep de stengel had onderzocht op de aanwezigheid van paddenstoelen. Bij de determinatie van paddenstoelen is de substraatkennis van groot belang. Na enig speurwerk en overleg was het hier duidelijk, dat ik een asco op Fluitenkruid gevonden had. Bij het maken van een preparaat moest ik eerst een deel van het substraat, zo houd je nog wat herbariummateriaal over, een tot twee uurtjes in water leggen. Door het waterbad kreeg de ascomycete de kans om uit het substraat te breken. Dan kun je vaak zien, dat er een soort geleachtig bolletje uit het substraat te voorschijn komt en dan kun je dat bolletje eraf nemen voor een preparaat. Dit klinkt dan heel eenvoudig, maar de praktijk is heel vaak anders. Als je dan, na veel moeite, toch een preparaatje gemaakt hebt, begint onder de microscoop een zoektocht. Wauw, sporen met een prachtige vorm die ik ooit eens in een boek gezien had, maar nog nooit onder mijn microscoop.

Eerst dacht ik aan het Gewoon muurspoorbolletje (*Lewia infectoria*). Dit zou dan heel bijzonder zijn. De Verspreidingsatlas van de NMV laat maar drie waarnemingen voor Nederland zien en de verspreiding ervan wordt als uiterst zeldzaam aangegeven. Na terugkoppeling met Marcel Heyligen, een bekende asco-specialist, moest ik eens bij het geslacht *Pleospora* kijken. Het Gewoon muurspoorbolletje (*Lewia infectoria*) kon ik meteen uitsluiten, daar de soort gespecialiseerd is op monocotylen (eenzaadlobbigen) en dus niet op Fluitenkruid voorkomt (info van Bernard Declercq, een andere asco-specialist uit België). De asco liet me niet los, maar wie zoekt die vindt. Na twee volle dagen van microscopisch onderzoek kwam ik uit op twee soorten: - het Kruidenmuurspoorbolletje (*Pleospora*

ambigua syn. *Pleospora penicillus* var. *ambigua*) en – het Ruig muurspoorbolletje (*Pleospora penicillus*). De lengte van de ascosporen en de aan- of afwezigheid van setae maken het verschil. Mijn vondst op Fluitenkruid was dus duidelijk het Kruidenmuurspoorbolletje (*Pleospora ambigua*). Correspondentie met mijn Belgische collega's bevestigde deze vondst. Het was de eerste vondst in Belgisch Limburg. **Gewoon beginnersgeluk!!**

VONDSBESCHRIJVING

Pleospora ambigua (Berl.&Bres.) Wehm.

Kruidenmuurspoorbolletje

syn. *Pleospora penicillus* var. *ambigua* (Berl.&Bres.) Crivelli

Mycolim-excursie: 6-5-2017

Vindplaats: IFBL, E7.35.31 Kanne Caestert

Eco-code: Fg: Sk; Ha: 70; Su: 44, op Fluitenkruid (*Anthriscus sylvestris*); Or: 80

Groeiwijze: groepsgewijs

Kenmerken vindplek: in graswegberm tussen een onverharde weg en een kalkgrasland, met in de directe omgeving mergelgroeves.

Verzameld door: Finy Salzmänn-Wolfs

Gedetermineerd door: Finy Salzmänn-Wolfs en Marcel Heyligen

MACROSCOPISCHE KENMERKEN

Ascocarp: ingebed in het substraat en breekt later in de vorm van bruinzwarte tot zwarte bolletjes uit het substraat, die soms ook wat ingedeukt zijn, doorsnee 200-300 µm. Onder de binoculair zijn dunne zwartbruine **setae** zichtbaar, maar moeilijk en aan de basis wat verdikt. De **osteole** is niet altijd even duidelijk te zien, voornamelijk bij ingedeukte exemplaren.

Exoperidium: heeft een hoekige structuur.

MICROSCOPISCHE KENMERKEN

Asci's: zijn 8-sporig, cilindrisch clavaat, met afgeronde top en dubbelwandig. Die wanden scheiden geheel of gedeeltelijk van elkaar op het moment dat de asci zijn sporen uitstoot of bij druk van buitenaf. Dit fenomeen treedt alleen op bij volgroeide asci. Bij meting van de asco-lengte moet je erop bedacht zijn, dat je het uitgetreden deel van de binnenwand niet mee-meet; ze zijn niet amyloïd; lengte 75-110 µm, breedte 17-23 µm. Asco-steel is onregelmatig gevormd aan de basis.

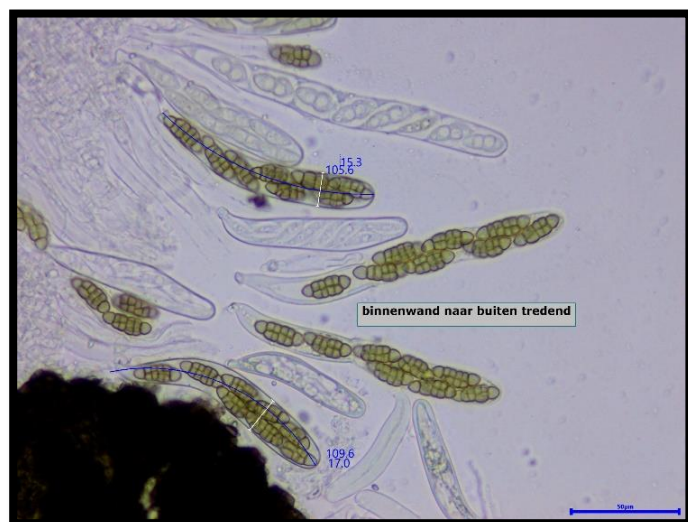

foto Marcel Heyligen

Asco-sporen: bij onrijpheid hyalin, bij rijpheid donkergeel/goudgeel, ze liggen meestal in één rij. **Sporenmaten** : literatuur⁵: (26,5-) 18,0 (19,5) x (-12,5) 8,5 (9,0) µm, Q: 1,76-2,26 gemiddeld 2,04 µm, eigen meting sp (20): (24,0-) 20,9 (-18,0) x (-13,0) 9,6 (-8,0) µm; Q: (2,4)

2,2 (1,8). De vorm is muriform (bakstenen muur) tot enigszins elliptisch, met 5-7 dwarsgelegen septen, die meestal recht zijn en soms wat verspringend ten opzichte van elkaar, bij de derde septe is de spore vaak wat ingesnoerd, vaak heeft de spore één verticale symmetrisch of iets asymmetrisch septe en deze kan tot in de eindcellen reiken ; de eindcellen zijn afgerond.

foto Finy Salzmann-Wolfs

foto Marcel Heyligen conidioforen en conidium

NB: In de Verspreidingsatlas van de NMV is *Pleospora ambigua* niet vermeld.

Mijn **dank** gaat uit naar Marcel Heyligen en Bernard Declercq voor de hulp bij de determinatie en voor het beschikbaar stellen van foto's.

LITERATUUR

1. [HTTP://WWW.INDEXFUNGORUM.ORG/NAMES/NAMES.ASP](http://www.indexfungorum.org/names/names.asp)
2. LIAS. [HTTP://GLOSSARY NET/WIKI/](http://glossary.net/wiki/)
3. MYCOSPHERE.ORG: MYCOSPHERE ONLINE EDITION 5(1):188-216 (2014)
4. MYCOLOGIA 43 (1) :42 (1951)
5. [HTTPS://WWW.ALLESOVERPADDENSTOELEN.NL/AOP2_ASCOPROJECT.HTML](https://www.allesoverpaddenstoelen.nl/AOP2_Ascoproject.html)
(NMVASCOMYCETENPROJECT SLEUTEL 8A PUNT 72A)
6. MICROFUNGI ON LAND PLANTS M.B. ELLIS & J.P. ELLIS
7. BRITISH ASCOMYCETES R.W.G. DENNIS

Boletus luridus
Netstelige heksenboleet
Eikenlaan Vaeshartelt
2017.07.15 FSW

Inhoud

Excursieprogramma 2017	2
De Glanzende houtskoolzwam – <i>Daldinia vernicosa</i> in de Hosterweg. Jo Bollen; Elsloo	4
Ganoderma (Tonderzwam p.p.) – veldkenmerken. Reimund Salzmänn,Valkenburg	7
Erelid Piet Kelderman Henk Henczyk, Maastricht	10
Dropkussens in de Schinveldse bossen Mark Smeets, Llandgraaf	13
Drie nieuwe werkgroepen voor de PSL. Henk Henczyk, Maastricht	16
Muurspoorbolletjes of beginnersgeluk Finy Salzmänn-Wolfs, Valkenburg	17